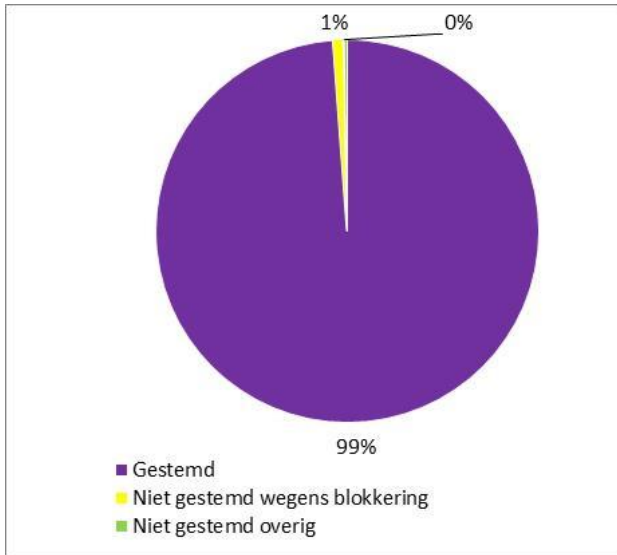
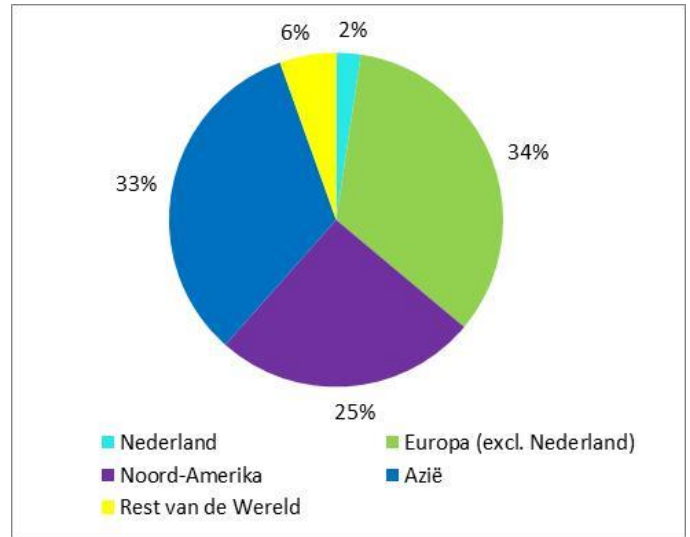

Stemmen in cijfers

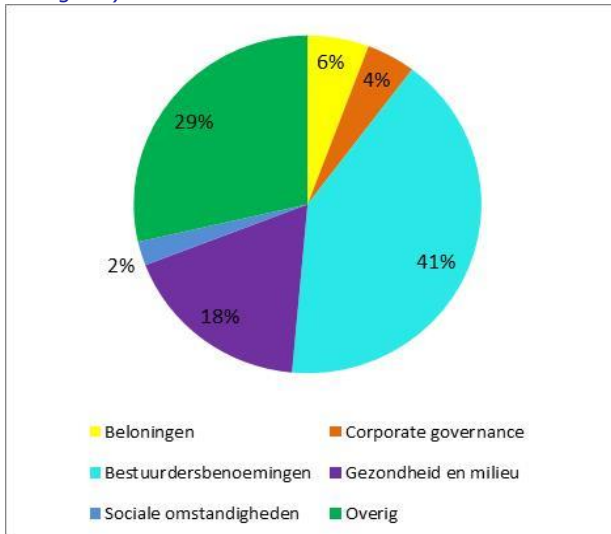
Gestemde aandeelhoudersvergaderingen

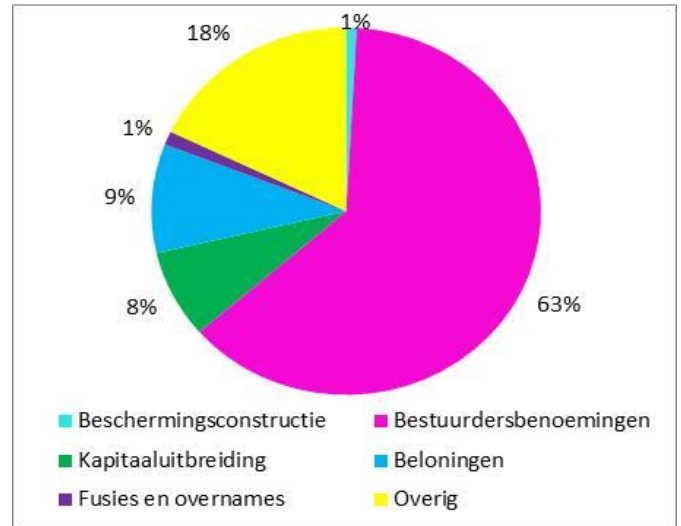
Verdeling aandeelhoudersvoorstellen (per regio)

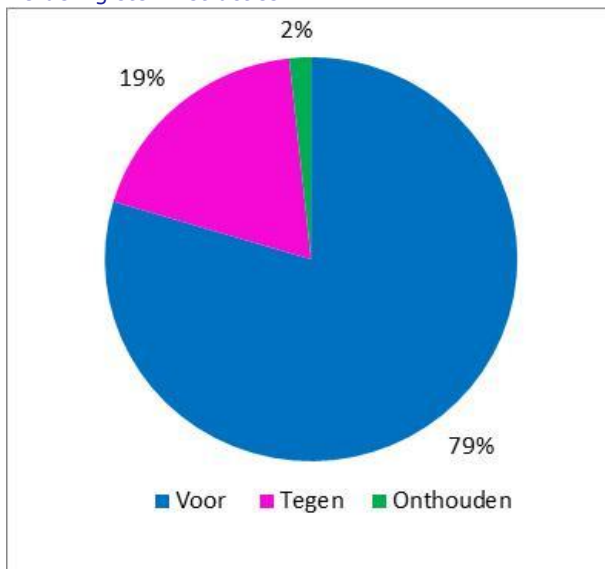
Verdeling aandeelhoudersvoorstellen (per categorie)

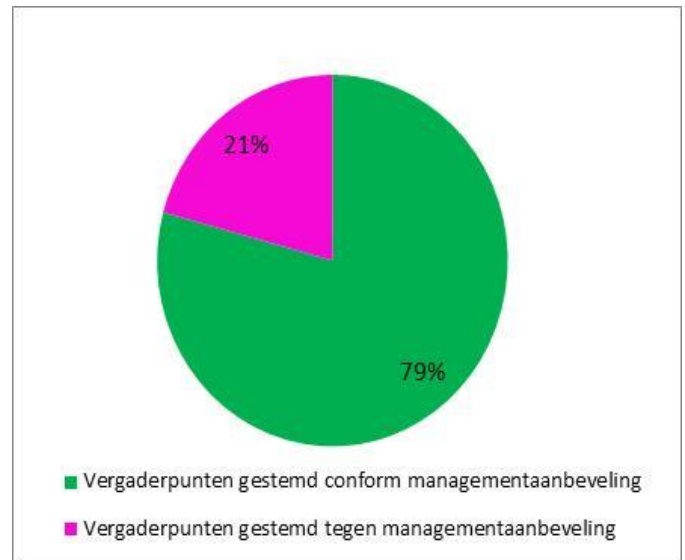
Verdeling managementvoorstellen (per categorie)

Verdeling steminstructies

Verdeling stemgedrag naar vergaderpunten

Engagement en stemmen: activiteiten en resultaten

Klimaat, vervuiling en uitstoot

Doel:

Via de ondernemingen in portefeuille willen wij bijdragen aan het beperken van de opwarming van de aarde tot onder de 1,5°C.

Volkswagen zegt verdere verbeteringen toe

Global Engagement Services (GES), engagementdienstverlener van PGGM en BPF Schilders, gesprekken gevoerd met Volkswagen naar aanleiding van het “Dieselschandaal”. Ook wordt Volkswagen beschuldigd van kartelafspraken rond de technologie voor uitstootcontroles. Tijdens een afspraak met het hoofd van de afdeling Investor Relations heeft Volkswagen opnieuw toegezegd verbeteringen door te voeren in het compliance systeem, risicomanagement en de bedrijfscultuur. Volkswagen heeft recente veranderingen in het topmanagement en bestuur toegelicht, en de voortgang van de corrigerende maatregelen en aanpassingen in het compliance systeem.

Follow This

Tijdens de AVA van Shell heeft “Follow This” een aandeelhoudersvoorstel ingediend waarin Shell wordt gevraagd doelen te stellen en te publiceren die in lijn zijn met het Klimaatakkoord van Parijs. PGGM heeft zich, namens BPF Schilders en andere pensioenfondsen onthouden van stemming. PGGM heeft in het afgelopen jaar een constructieve en productieve dialoog met Shell gevoerd, waarin wij een duidelijke ambitie bij Shell hebben gezien. Hiermee vinden we dat vertrouwen in het ondernemingsbestuur om verdere doelstellingen te realiseren op dit moment gerechtvaardigd is. Een [stemverklaring](#) is gepubliceerd op de website van PGGM.

Het Shell ‘Sky’ scenario voor CO₂-reductie was in het tweede kwartaal de basis voor de gesprekken met Shell. De balans tussen concrete doelstellingen en een realistische transitie periode zijn onderwerp van discussie.

Goed ondernemingsbestuur

Doel:

Via de ondernemingen in portefeuille willen wij bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit, duurzaamheid en continuïteit van ondernemingen en markten.

In gesprek met Equifax wegens gegevenslek

Equifax staat op de engagementlijst wegens een gegevenslek met persoonlijke informatie van 145,5 miljoen Amerikanen. De onderneming heeft te lang gewacht met het naar buiten brengen van de gegevenslek, is onzorgvuldig omgegaan met cruciale software-updates en heeft onvoldoende kennis op gebied van cyber security. Equifax heeft aangegeven hun KPI's aan te passen (focus op cyber security). Ook heeft Equifax toegezegd de risicomanagement-systemen en interne controles te versterken. De onderneming heeft aangekondigd geen bonus uit te keren en de clawback te versterken door naast financiële schade ook reputatieschade mee te nemen. Een aantal veranderingen is al doorgevoerd, zoals het aannemen van een nieuwe CIO.

Voedselproductiebedrijf JBS werkt aan verbeteringen

Bij het Braziliaanse voedselproductiebedrijf JBS werd in 2017 een groot omkopingschandaal ontdekt, waarbij zo'n 1900 politici betrokken waren. GES heeft een constructieve dialoog met JBS, waarbij JBS de noodzaak tot compliance verbeteringen erkent. In april heeft het compliance team van JBS de tot nu toe genomen maatregelen toegelicht, waaronder interne herstructurering, het compliance programma, herziening van beleid, trainingen, een nieuw klokkenluidersysteem en due diligence bij derde partijen. Tot slot is in mei een nieuwe Gedragscode gepubliceerd die van toepassing is op de hele holding. JBS breidt het compliance programma en de trainingen binnenkort uit naar regio's buiten Brazilië.

Novartis neemt initiatieven om corruptieproblemen te onderzoeken en op te lossen

Novartis is nieuw op de lijst wegens recentelijk

ontdekte corruptiepraktijken. Het grootste omkopingsschandaal speelt met name in Griekenland, waar de onderneming banden had met de autoriteiten. Novartis werkt nu samen met opsporingsinstanties om de corruptieproblemen te onderzoeken en op te lossen. Novartis heeft al enkele initiatieven genomen om corruptie te adresseren, zoals een update van het anti-omkopingsbeleid en een anti-omkopingsrichtlijn voor derde partijen. PGGM heeft in het tweede kwartaal met Novartis gesproken. Novartis lijkt de urgentie van de kwestie in te zien. Verdere en nadrukkelijker actie is nu gewenst. Hier blijven we bij de onderneming op aandringen.

Engagement met Odebrecht succesvol afgerond

(Voormalig) managementleden van Odebrecht zijn beschuldigd van corruptie, witwaspraktijken en kartelafspraken om Petrobras teveel te laten betalen. GES heeft een succesvol engagementtraject met de onderneming over deze schandalen in Q2 afgerond. De onderneming heeft een robuust ethisch en compliance systeem geïmplementeerd, dat wordt gemonitord door externe partijen. De laatste jaren zijn belangrijke veranderingen doorgevoerd in het topmanagement van de onderneming. Bovendien heeft Odebrecht haar anti-corruptieprogramma substantieel verbeterd. Er zijn tot slot geen tekenen dat het corruptieschandaal van enkele jaren geleden nog steeds gaande is. Daarom beschouwen we de controverses als beëindigd en het risico op herhaling als laag. Engagement is hiermee afgerond.

BASF SE zet stap in de goede richting door aanpassing beloningsbeleid

PGGM heeft in het tweede kwartaal contact gehad met BASF en aangedrongen op een meer prestatiegericht en transparanter beloningsbeleid. Onderdeel van die transparantie is simpele, zinvolle en begrijpelijke targets, met zo min mogelijk discretionaire bevoegdheid van het bestuur. We willen begrijpen waar bestuurders uiteindelijk voor betaald worden. Tijdens de AVA van 4 mei is het

beloningsbeleid aangepast. Variabele beloningen worden in het vervolg gebaseerd op toekomstige doelen. Dit maakt het beloningsbeleid meer prestatiegericht. Dit is een stap in de goede richting. We blijven met de onderneming in gesprek om verdere verbeteringen te realiseren.

Comcast Corporation breid bestuur uit met een onafhankelijk lid

PGGM is sinds 2017 met Comcast in gesprek over de bestuursamenstelling, het beloningsbeleid en de dual class structuur van de aandelen. Comcast heeft, mede op ons verzoek, het bestuur uitgebreid met een onafhankelijk lid. Comcast heeft van oudsher bestuurders met een relatief hoge leeftijd en zittingstermijn. Deze uitbreiding draagt bij aan de diversiteit qua leeftijd, gender en financiële ervaring. Bovendien zijn de leden en voorzitter van de remuneratie commissie onafhankelijker o.b.v. zittingstermijn. We blijven met de onderneming in gesprek om verdere verbeteringen te realiseren.

CVS Health verlaagt CEO salaris

PGGM heeft al een aantal jaar contact met CVS Health. In het tweede kwartaal hebben we gedetailleerde feedback gegeven op het ontwerp beloningsbeleid. De onderneming heeft het CEO salaris intussen meer prestatie afhankelijk gemaakt. Het resultaat daarvan is dat de CEO remuneratie is verlaagd van US\$ 19,5 miljoen naar US\$ 14 miljoen. We blijven engagen met de onderneming om de beloningen verder te verlagen.

Engagement met Petrobras succesvol afgerond

Petrobras werd beschuldigd van wijdverbreide witwaspraktijken en omkopingsschandalen in Brazilië. De schandalen zijn grondig onderzocht door politie en justitie in verschillende landen. Petrobras heeft meegewerkt met de onderzoekende autoriteiten. Bovendien heeft Petrobras significante maatregelen genomen om het ethisch en compliance systeem te verbeteren. Het anti-corruptieprogramma van de onderneming is substantieel verbeterd en er wordt transparant over gerapporteerd. Externe

partijen monitoren de implementatie. Tot slot zijn er geen tekenen dat het corruptieschandaal van enkele jaren geleden nog steeds gaande is. Hiermee is het engagementtraject met Petrobras succesvol afgerond.

Engagement thuismarkt over beloningen en diversiteit bestuur

Na de aankondiging van de verhoging van het salaris van de CEO van ING Groep NV, heeft PGGM zich hier, mede namens BPF Schilders, publiekelijk tegen uitgesproken. ING heeft het voorstel ter verhoging van de beloning van de CEO terug getrokken. PGGM heeft tijdens de AVA op 23 april haar zorgen herhaald. Bovendien heeft PGGM gesproken over het gebrek aan diversiteit op het hoogste niveau van de bank. ING heeft beloofd aandeelhouders in een brede consultatie te betrekken.

Tijdens de AVA van Unilever op 3 mei heeft een kwart van de aandeelhouders tegen het beloningsbeleid gestemd. Robeco heeft mede namens PGGM gesproken tijdens de AVA en zorgen geuit m.b.t. het beloningsbeleid. Nadat 30% van de aandeelhouders een stem tegen had uitgebracht, kondigde Unilever aan met aandeelhouders in gesprek te gaan over het beloningsbeleid.

ASR heeft, mede op verzoek van PGGM tijdens de AVA van 2017, de diversiteit van haar RVC verbeterd.

Walt Disney verhoogt beloning CEO

Momenteel strijdt Walt Disney met Comcast om de overname van (onderdelen van) 21st Century Fox. Na de aankondiging van die overname in 2017 heeft de CEO een zeer hoge bonus gekregen van US\$ 100 miljoen. PGGM heeft hierover een brief gestuurd en telefonisch contact gehad met de onderneming. We hebben aangedrongen op een verlaging van het salaris van de CEO. Walt Disney was niet vatbaar voor onze argumenten. We blijven hierover actief engagen met de onderneming.

Mensenrechten

Doel:

Via de ondernemingen in portefeuille willen wij bijdragen aan het voorkomen en beperken van mensenrechtenschendingen.

Tyson stelt gedragscode op voor leveranciers

We voeren engagement met Tyson over verbetering van arbeidsomstandigheden. Hierin zijn stappen gemaakt. Tyson heeft een gedragscode voor leveranciers opgesteld, waar PGGM input voor heeft geleverd. Na goedkeuring door de juridische afdeling van de onderneming zal de gedragscode gepubliceerd worden.

PGGM en verantwoord beleggen

PGGM houdt bij het geheel van beleggingsactiviteiten bewust rekening met de invloed van milieu-, sociale en ondernemingsbestuur-factoren (ESG). Dat noemen wij verantwoord beleggen. Voor ons gaan hoog en stabiel rendement en verantwoord beleggen heel goed samen. PGGM integreert verantwoord beleggen in het algemene beleggingsbeleid. Verantwoord beleggen draait voor ons om een scala van beleggingsactiviteiten. Het gaat om zaken die wij wel doen, zoals beleggen in oplossingen voor mondiale vraagstukken, de financiële impact van ESG-factoren meenemen in onze beleggingsanalyses, het aanspreken van ondernemingen en het stemmen op AVA's. Ook gaat het om beleggingen die wij vanuit onze identiteit en/of die van onze klanten niet doen door middel van het uitsluiten van bepaalde ondernemingen en staatobligaties.

Voor BPF Schilders geven we vorm aan actief aandeelhouderschap. Het stemrecht is een van de belangrijkste rechten van een aandeelhouder. Daarom stemmen wij namens BPF Schilders op basis van PGGM richtlijnen op AVA's. Hierdoor dragen wij bij aan het bereiken van goed ondernemingsbestuur. Ook letten wij op voorstellen op milieu- of sociaal gebied. Wij zijn van mening dat het gebruik maken van deze rechten bijdraagt aan het creëren van aandeelhouderswaarde op de korte en lange

termijn. Daarnaast gaan wij een constructieve dialoog aan met ondernemingen in portefeuille en met marktpartijen. Dit noemen wij engagement en wij proberen hiermee verbeteringen op het gebied van milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur te realiseren, vanuit de visie dat dit bijdraagt aan een beter maatschappelijk en financieel rendement voor BPF Schilders.

Colofon

Dit verslag is een uitgave van PGGM Vermogensbeheer B.V. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

PGGM Vermogensbeheer B.V.
Afdeling Responsible Investment
Noordweg Noord 150
3704 JG Zeist
Telefoon: 030 277 99 11
E-mail: responsible.investment@pggm.nl

Dit rapport is samengesteld op 25 juli 2018

Disclaimer

PGGM biedt deze rapportage aan als een vorm van dienstverlening voor BPF Schilders. Hoewel PGGM de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht neemt bij de samenstelling van deze rapportage op grond van diverse in- en externe bronnen die betrouwbaar mogen worden geacht, kan PGGM niet garanderen dat deze informatie altijd volledig, juist, en/of tijdig is. Evenmin garandeert PGGM dat het gebruik ervan leidt tot de juiste analyses en/of resultaten en/of dat de informatie geschikt is voor specifieke doeleinden. PGGM kan derhalve nimmer verantwoordelijk worden gesteld voor onder andere – maar niet uitsluitend – eventuele onvolkomenheden, onjuistheden en/of op een later tijdstip aangebrachte wijzigingen. Zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van PGGM is het gebruik van deze rapportage niet toegestaan anders dan het specifieke doel waarvoor PGGM deze rapportage heeft opgesteld.